

תורה ומדינה הלכה למעשה - "דעת תורה" - חובת הציות לת"ח בנושאים תורניים ובנושאים שאינם תורניים

- מובא בספרי על הפסוקים העוסקים בדין זקן ממרא החייב מיתה על כך שהורה בניגוד לדעת סנהדרין הגדולה שבלשכת הגזית, שאמנם בפסוקים מובא במפורש שזקן ממרא חייב מיתה רק אם ישנה סנהדרין גדולה היושבת בלשכת הגזית, כפי שכתוב "וקמת ועלית אל המקום אשר יבחר ה'", מ"מ אומר הספרי שאמנם חיוב מיתה בזקן ממרא הינו רק בסנהדרין הגדולה היושבת בלשכת הגזית, אולם החיוב לעשות "ככל אשר יורוך", הינו גם על דברי סנהדרין הגדולה היושבת ביבנה ובכל מקום שהוא. לעומת זאת מן המובא בשאלות נראה, שדין ועשיית כל אשר יורוך אינו מתרכז בסנהדרין הגדולה בלבד, אלא על כל בעלי התורה באשר הם בכל דור ודור. משמע לא רק סנהדרין הגדולה היושבת בכל אתר ואתר, אלא אף כל ת"ח שבכל מקום ובכל דור ודור. נראה שמחלוקתם הינה בדרשות הפסוקים. לדעת הספרי, מעבר לחיוב של "ועשית על פי הדבר אשר יגידו לך מן המקום ההוא", אשר באופן מובהק עוסק בסנהדרין הגדולה שמשכנה בלשכת הגזית בלבד. מעבר לכך, אין כל ייתור מהפסוקים לאיסור המראת פיהם של חכמים שאינם סנהדרין הגדולה. זאת משום שמהפסוקים הבאים המובאים בתורה "על פי התורה אשר יורוך וכו'", לומד הספרי פרטים בדיני זקן ממרא, על איזו מחלוקת חייב מיתה ועל איזו מחלוקת אינו חייב מיתה וכדומה. לכן אין כלל מצווה לציית לת"ח שבכל דור ודור. לעומת זאת לדעת השאלות מהפסוק "ע"פ התורה אשר יורוך", נלמד שישנו חיוב להישמע לת"ח בכל דור ודור, למרות שאינם יושבים בסנהדרין הגדולה, אף לא זו שביבנה ואינה בלשכת הגזית.
- הרמב"ם בדבריו בהלכות ממרים נוטה לדעת הספרי ואומר במפורש, שמן הפסוק "על פי התורה אשר יורוך" לומדים חובת הציות לסנהדרין הגדולה שבירושלים בלבד. בזמן שלדעת השאלות הנ"ל, פסוק זה הינו התוספת, לפיה ישנה חובה להישמע לת"ח בכל זמן וזמן. עוד מוסיף הרמב"ם ואומר ברוח הדברים המובאים בהמשך דברי הספרי, שאפילו על דברי חכמים שהינם גזרות ותקנות, ומהווים סייג לתורה בלבד, ישנו חיוב מן התורה לשמוע לבי"ד הגדול. זאת כפי שנדרש בספרי מהפסוק "ע"פ התורה אשר יורוך", שרק מחלוקת בין זקן ממרא לסנהדרין בדיני תורה חייב מיתה, ולא על מחלוקת בדברי סופרים. משמע שאמנם חיוב מיתה אין על דברי סופרים, אך חיוב הציות לדברי חכמים הינו גם על גזרות ותקנות. ע"פ יסוד זה מביא הרמב"ם בספר המצוות שלו, שאכן יש ללמוד מצוות "לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך" המובאת בפרשת זקן ממרא הנ"ל, חיוב מן התורה לציית לדברי תקנות חכמים, אע"פ שכל תוקף התקנה הינה מדרבנן בעלמא. הרמב"ם בהשגותיו על ספר המצוות מאריך לסתור את דברי הרמב"ם. לדבריו לא יתכן שכל תקנות חז"ל כנסתית ידיים ומקרא מגילה, החיוב עליהם יהיה למעשה מדאורייתא. משום שבאופן זה יהיה מצב אבסורדי, כאשר כל מצוות דרבנן החיוב עליהם יהיה יותר מאשר מצוות מהתורה. שהרי מצווה מדרבנן יש לקיימה לשיטתו, גם משום תוקפה הפרטי מדרבנן, וגם משום מצוות "לא תסור", בעוד שמצוות מדאורייתא, המצווה לציית להן הינה מדאורייתא בלבד. הרמב"ם לשיטתו ממאן כאמור בדעת הרמב"ם, ומסביר שמצוות "לא תסור" המובאת בפרשת זקן ממרא, עוסקת אך ורק בעניינים שדרשו חז"ל מיג' מידות שהתורה נדרשת בהם. תוקפן של לימודים אלו הינו מדאורייתא, וממילא החובה לציית להם הינה מדאורייתא, הנלמדת מן הפסוק "לא תסור". בעוד שדברי חז"ל שהינם בגדר תקנות וסייגים, אין עליהם מצוות לא תסור כלל. נראה שהרמב"ם הולך בשיטת בעל השאלות, אשר מדבריו עולה שאין כל פסוק מיותר ממנו ניתן ללמוד שמצוות "לא תסור" חלה על תקנות וגזרות מדרבנן. משום שפסוק זה נצרך ללמוד ממנו שמצוות "ע"פ התורה אשר יורוך", תקפה גם להישמעות לת"ח שבכל דור ודור, שהם אלו שישפטו את ישראל. ממילא אין יסוד לומר שמי שעובר על תקנות מדרבנן, עובר על מצוות "לא תסור" מדאורייתא, כפי שרוצה לומר הרמב"ם ע"פ דברי הספרי. נמצא שלמעשה ישנה מחלוקת ראשונים בגדרי ההישמעות לת"ח. לפי דברי הרמב"ם והספרי, מצוות ההישמעות לת"ח מוגבלת אך ורק לסנהדרין הגדולה, ולפי הרמב"ם אך ורק לזו שיושבת בלשכת הגזית, אך תקנות שלהם, אפילו מדרבנן, כלולים בחיוב מדאורייתא לציית להם. לפי הרמב"ם ובעל השאלות, ישנה חובה לסור למרותם של ת"ח בכל דור ודור, ולראות בהם כמנהיגי האומה הרוחניים ושופטיה, אך להבנת הרמב"ם תקנות וגזרות שכל תוקפן הינו דרבנן בעלמא, העובר עליהם ולא מציית לתקנה מסוימת, אינו עובר על מצוות "לא תסור" כלל.
- ספר החינוך לכאורה נוקט בדבריו כשיטת הרמב"ם והספרי אשר לפיהם, כאמור לעיל, מצוות "ע"פ התורה אשר יורוך" עוסקת אך ורק בבי"ד הגדול כפי שאומר הוא מפורשות, שפסוק זה הינו כפל הפסוקים שלפניו, ונכתב לחיזוק החיוב לציית לבי"ד הגדול בלבד. משמע

- בצורה מפורשת שלא כדברי השאילתות והרמב"ן, מהם עולה שישנה חובת ציות לת"ח שבכל דור ודור, הנלמדת מפסוק זה שלטענת החינוך עוסק גם הוא בבי"ד הגדול בלבד. אולם בניגוד לנראה מדברי הספרי והרמב"ם הנוקטים כשיטה זו, אומר ספר החינוך מפורשות, שבכלל מצווה זו הינה ההישמעות לכל החכמים שבכל דור ודור, דהיינו לא רק לבי"ד הגדול בלבד. לכאורה הדברים נסתרים מניה וביה. אלא שהחינוך סובר שאכן מצווה זו נלמדת מדיוק אחר מפרשת זקן ממרא- מן הפסוק "ואל השופט אשר יהיה בימים ההם". מפסוק זה לומדת הגמ' במסכת ר"ה שיפתח בדורו כשמואל בדורו. ממילא כשם שהיה חיוב להישמע לגדולי האומה, אשר ישבו בסנהדרין הגדולה כמשה, אהרן ושמואל, כך ישנו חיוב להישמע גם לת"ח שבכל דור ודור. ממילא ניתן לומר ע"פ דברי החינוך, שגם לדעת הספרי והרמב"ם הנ"ל, ישנה חובה להישמע לת"ח שבכל דור ודור, אך חובה זו אינה נלמדת מן המילים "ע"פ התורה אשר יורוך" כאמור לעיל, אלא מן הפסוק "ואל השופט אשר יהיה בימים ההם". לעומתו הר"ן בהבנתו לפשט דברי הפסוקים בפרשת זקן ממרא, העוסקים רק בסנהדרין הגדולה כדברי הספרי הרמב"ם והחינוך, שלא כדברי השאילתות, אומר שהמקור לחובת הציות לת"ח שבכל דור ודור, אינו נובע מן המילים "ואל השופט אשר יהיה בימים ההם", אלא ממקום אחר לחלוטין, מן הפסוק "אחרי רבים להטות", בו ציוותה אותנו התורה לציית להחלטת רוב החכמים שבכל דור ובכל אתר ואתר. **נמצא שלכל הדעות ישנה מצווה לשמוע לדברי חכמים שבכל דור ודור, ולציית לדבריהם מהתורה. לדברי השאילתות והרמב"ן נלמד חיוב זה מהפסוק "ע"פ התורה אשר יורוך". לשיטת הספרי והרמב"ם, שפסוק זה משמש ללימוד אחר נחלקו הדעות. לדעת החינוך חובת הציות לת"ח שבכל דור ודור נלמדת מן הפסוק "ואל השופט אשר יהיה בימים ההם", ולדעת הר"ן הלימוד הינו מהפסוק "אחרי רבים להטות".**
- למרות ההסכמה שישנה, בדבר החובה לציית לת"ח בכל דור ודור, נראה שישנה מחלוקת על מה בדיוק חלה החובה להישמע להם. מדברי הרמב"ן עולה שמצוות לא תסור כלל לא חלה על גזרות ותקנות חז"ל, אשר דרגתם הינה מדרבנן בלבד. החיוב לציית לדברי חז"ל בתקנותיהם, נובע מכך שהתורה נתנה לחז"ל יכולת לתקן תקנות, וחובת הציות להנהגתם היא חובה כללית לסור למרותם, אך לא לכל אמירה שתאמר על ידם באופן פרטי. ממילא החיוב לציית לכל סייג ותקנה, נובע מהחיוב של התקנה עצמה בלבד, שתוקפה הוא מדרבנן בעלמא, בין בבי"ד הגדול ובין בת"ח שבכל דור. לעומת זאת לדעת הר"ן ישנה חובה לציית לדברי בי"ד הגדול בלבד, לכל התקנות שלהם, ולכל הסייגים המתחדשים על ידם, אולם ת"ח שבכל דור ודור המתקנים תקנות וסייגים, אין חובה מהתורה להישמע לתקנותיהם, אלא רק מדרבנן בלבד. החובה מהתורה להישמע לת"ח שבכל דור ודור, בכל אמירה שלהם תהיה אשר תהיה, מובאת בדברי ספר החינוך הסובר שהמצווה להישמע לת"ח שבכל דור נובעת מהפסוק "ואל השופט אשר יהיה בימים ההם". מכאן מבין ספר החינוך, שהחובה הינה אפילו להישמע לענייני החול הנאמרים ע"י ת"ח. נראה שמחלוקת זו נובעת ממקור הלימוד של כל שיטה. לדברי רמב"ן והשאילתות חיוב הציות לת"ח שבכל דור הינו חיוב כללי בלבד המקנה לת"ח את ההנהגה התורנית. ממילא בכל מצווה ומצווה אין חיוב מהתורה להישמע לת"ח מהתורה, אלא מכח מצוות דרבנן בלבד. דבר זה נכון אף לבי"ד הגדול, שלשיטה זו אין כל יתור בפסוק ללמוד את חובת הציות לבי"ד הגדול בסייגים ותקנות חז"ל. לפי דברי הר"ן, הלומד חובת הציות לת"ח מן הפסוק "אחרי רבים להטות", אין כל רמז לחיוב ההישמעות לת"ח שבכל דור ודור בתקנות וסייגים, ולכן חובה זו אינה מהתורה אלא מדרבנן, ורק לבי"ד הגדול ישנה חובה להישמע אפילו בתקנות וסייגים המתקנים ע"י כפי שמובא בספרי. לדעת החינוך הלומד את החיוב להישמע לת"ח מהפסוק "ואל השופט אשר יהיה בימים ההם", וכדברי הגמ' במסכת ר"ה המדייקת מפסוק זה שיפתח בדורו כשמואל בדורו. לכן כשם שבזמן בי"ד הגדול ישנה חובת ציות לכל דברי בית הדין הגדול, כולל תקנות וסייגים, כך גם ישנה חובה לציית לכל ת"ח שבכל דור ודור באותו אופן בדיוק, כפי שנדרש מפסוק זה בגמ' הנ"ל. **מדברינו עולה שישנה מחלוקת ראשונים האם ישנה חובה להישמע בימינו לת"ח בכל דבר ודבר היוצא מפיהם כולל דברי חול, ומי שעובר על הוראתם בכל העניינים עובר על איסור תורה כדברי ספר החינוך. או שכדברי רוב הראשונים ישנה חובה להישמע לציית ולקבל מרותם של ת"ח שבכל דור, אך אין חובה מהתורה לציית לדברי חכמים בכל תקנה וסייג שמתקנים אלא מדרבנן בלבד. ממילא בדברים שאין בהם כל תוקף הלכתי ברור, אין כלל חובה לציית לדבריהם, שלא כדברי ספר החינוך הנ"ל.**
 - כאמור מדברי ספר החינוך עולה, שישנה חובה להישמע לת"ח שבכל דור ודור, בכל אמירה היוצאת מפיהם, אף שאין בה כל שיוך תורני, כדבריו- "או בכל עניין אחר שיראה להן הדבר כן". לאמירה זו אין ביסוס ברור בדברי ספר החינוך, שהרי למרות שמדמה באופן מובהק בין בי"ד הגדול לת"ח שבכל דור ודור- יפתח בדורו כשמואל בדורו, מניין שבזמן בי"ד הגדול היתה חובה לציית לאמירת בי"ד הגדול בעניינים שאינם תורניים. הגמ' במסכת פסחים מביאה מספר וכוחים שהיו בין חזקיה מלך יהודה לבין ת"ח שבדורו. בין

הוויכוחים המובאים שם ניתן למצוא לכאורה נושאים שאין בהם לת"ח כל אמירה תורנית מובהקת, כגון העובדה שחזקיה החליט לתת את דלתות ההיכל בבית המקדש למלך אשור, וכן לסתום את מי הגיחון ע"מ שלא יהיו מים לאויבים הרוצים לבא למלחמה על ירושלים. בשני מקרים אלו מובא במשנה שחכמים לא הודו לחזקיה המלך. מדברי הפוסקים עולה, שמותר לתת ממון שהינו הקדש לטובת מיסי המלך, ע"מ למנוע מצב של פיקוח נפש, לכן לא הייתה בעיה הלכתית במעשהו של חזקיה, שנתן את דלתות ההיכל שהינו הקדש למלך אשור, משום שחשב שיש בכך צורך לאומי מובהק. המחלוקת בין חזקיה לבין החכמים שבדורו הייתה לכאורה מחלוקת מדינית גרידא, האם נכון לתת את דלתות ההיכל למלך אשור, משום שיש בכך מצב של פיקוח נפש או לא. מכאן מוכיח הרב אברהם שפירא, שישנו חיוב לשמוע לת"ח גם בנושאי הערכות ביטחוניות וכדומה. ע"פ דבריו עולה לכאורה, שאם יבואו ת"ח בימינו לומר שיש לתקוף את מתקני הגרעין באירן יש להישמע להם. דבריו תואמים את דברי ספר החינוך הנ"ל. לכאורה דברים אלו תמוהים שהרי בהלכות יוה"כ מובא בגמ' ובפוסקים, שאל לו לת"ח להחליט בעצמו אם האדם שלפניו הינו בגדר פיקוח נפש המחייב אותו להימנע מלצום ביוה"כ או לא, אלא יש להיוועץ במומחה בתחום- רופא. לכאורה לפי דברים אלו של הרב שפירא ושל ספר החינוך, אין כל צורך להיוועץ במומחה. ת"ח יכול להחליט בעצמו, שהינו מעין תחליף לנביא שהיה מנחה את הציבור גם בענייני חול מובהקים, אשר לא היה לו בהם כל הבנה. זאת ועוד, בהחלט ניתן לומר שלכולם היה ברור, שאין בכך כל פיקוח נפש, ובכל זאת חזקיה משיקוליו החליט לתת דלתות אלו למלך אשור. ממילא התרעומת של חכמים על מעשהו הינה הלכתית מובהקת, משום שבלא פיקוח נפש ודאי שאסור להוציא לחולין כספי הקדש. בנוסף לכך גם אם נודה לדבריהם, לא ברורה הסיבה והמקור לחיוב הציות לת"ח בעניינים אלו, כפי שאמרנו לעיל.

• בניגוד למסירת דלתות ההיכל למלך אשור, שיש בו יש עניין הלכתי מובהק של חילול רכוש הקדש לצורך פיקוח נפש, חיוב הציות לת"ח בענייני חול עולה בצורה מובהקת אף יותר, מכך שחכמים חלקו על חזקיה בדין סתימת מי הגיחון. בנושא זה מדובר על טקטיקות של מלחמה, אשר לכאורה אין להם דבר וחצי דבר עם ידע תורני, אלא ידע צבאי מובהק. למרות זאת גם במעשה זה מובא, שחכמים ראו לנכון לבקר את מעשהו של חזקיה המלך, ולא להודות לו על מעשיו. מקור מובהק לחיוב הציות לחכמים בנושאים מלחמתיים, הינו בדברי המשנה והגמ' במסכת סנהדרין, מהם עולה מפורשות שישנו חיוב להישמע לסנהדרין בעת היציאה למלחמת רשות. הגמ' לומדת את המקור לחיוב ההתייעצות בסנהדרין לפני שיוצאים למלחמת רשות, מכך שדוד המלך היה נועץ בסנהדרין בטרם יציאתו למלחמת רשות, כחלק מסבב ההתייעצויות שעשה לפני צאתו לקרב. כאמור דוד המלך לא היה מתייעץ עם הסנהדרין בלבד, אלא גם עם יועצי המלחמה כגון אחיתופל ויואב בן צוריה, וכן באורים ובתומים. סבב ההתייעצויות זה שעשה דוד, מופיע במלואו גם במסכת ברכות. רש"י על סוגיה זו בברכות אומר, שהסיבה שהיה דוד מתייעץ עם הסנהדרין הינה ע"מ ליטול מהם רשות כדי שיתפללו ת"ח היושבים בסנהדרין, על ההצלחה במלחמה. לעומת זאת על סוגיה זו במסכת סנהדרין מפרש רש"י, שהסיבה להתייעצות בת"ח הינה, ע"מ ליטול מהם רשות, ואינו מוסיף שנטילת הרשות הינה ע"מ שיתפללו על ההצלחה במלחמה. האחרונים מצביעים על סתירה זאת בדברי רש"י, ובמיוחד תמהים על דבריו בברכות, מדוע נדחק רש"י לפרש שהסיבה לנטילת הרשות הינה ע"מ שיתפללו. מדוע לא אומר בפשטות, שישנו חיוב להיוועץ בסנהדרין לפני היציאה למלחמת רשות, כפי שאכן מביא בסנהדרין. היד למלך בפירושו על הרמב"ם נשאר בצ"ע על דברי רש"י אלו. הציץ אליעזר מתרץ דבריו ואומר, שבאמת ישנו חיוב עצמי להיוועץ בסנהדרין בטרם יציאה למלחמת רשות גם בלא ההזדקקות לתפילה שלהם, כפי שמפרש רש"י בפשטות בגמ' בסנהדרין. אולם בגמ' בברכות עוסק רש"י בסיבה שבגינה דוד המלך התייעץ בסנהדרין, ולא במצווה המוטלת לדורות לעשות כן. לכן, כיוון שבזמן דוד היה גם את אחיתופל, וגם את האורים ותומים, לכאורה ההתייעצות בסנהדרין מיותרת. שהרי ההתייעצות האסטרטגית-מלחמתית התבצעה מול אחיתופל, וההתייעצות הרוחנית באורים ותומים. לכן הסנהדרין למעשה לא מחדשים דבר, וכי יכולים לומר הפך מדברי האורים ותומים. לכן מפרש רש"י, שהסיבה הינה ע"מ שיתפללו על ההצלחה במלחמה. במסכת סנהדרין בה מובא דין חיוב ההתייעצות בסנהדרין באופן כללי, רש"י מביא את חובת ההתייעצות באופן כללי בסנהדרין, גם במצבים בהם אין אורים ותומים, אז החיוב הינו לא רק ע"מ שיתפללו על הצלחת המלחמה, אלא מעיקר הדין. נראה להוסיף ברוח דברים אלו, כפי שרמזו גם בדברי הרשב"א, ההתייעצות באחיתופל באותם ימים הייתה נחשבת כהתייעצות עם הקב"ה, לא רק משום שאחיתופל היה אסטרטג מלחמה גדול, אלא משום שלפני שהתגלתה רשעו, היה נחשב לאחד מגדולי הדור. ממילא ההתייעצות בו היוותה תחליף להתייעצות בת"ח היושבים בסנהדרין. בנוסף כפי שמובא בהקדמה של הרמב"ם למשנה תורה, דוד המלך עצמו היה גדול הדור באותה תקופה וממעיטי השמועה, ולא היה צריך להיוועץ בסנהדרין. לכן, מכיוון שההתייעצות בזמן דוד המלך בסנהדרין הייתה מיותרת, הסיבה שהתייעצו בסנהדרין בכל זאת, הייתה ע"מ שיתפללו עליהם. לכאורה ע"פ פירושו של הציץ אליעזר, תמוה מדוע יש ליטול רשות מהסנהדרין ע"מ שיתפללו כלשונן של רש"י, וכי אם לא ייטלו רשות מהם,

ולא יסכימו למהלך המלחמה, לא יתפללו על ההצלחה במלחמה. נראה לומר שנטילת הרשות נובעת מעצם חובת ההתייעצות בהם כפי שאומר רש"י בסנהדרין, ומרגע שנועצו בהם הם יתפללו על ההצלחה, משום שעתה הם יודעים שהולכת לפרוץ מלחמה, דבר שלא היה ידוע להם לפני כן. זהו הקשר לדברי רש"י בין חובת ההתייעצות לבין התפילה שיתפללו הסנהדרין להצלחת המלחמה. רש"י מבליע בדבריו את ההסבר מדוע ישנו צורך ליטול רשות מת"ח בענייני חול מובהקים, זאת לא מדין מצוות הציות לת"ח המובאת לעיל, משום שבנושאים אלו אין להם כל הבנה, מעבר לשאר האנשים, אלא שנטילת הרשות בענייני חול, הינה ע"מ שיתפללו ויברכו את היוצאים למלחמה שיעמדו במשימתם, זאת אפילו אם אין כל צורך הלכתי ליטול רשות מת"ח, כפי שהיה בזמן דוד המלך. מכאן גם ניתן לראות את המקור לבקשת ברכה מת"ח בטרם יציאה לקרבות או מבצעים חשאי, כפי שנהוג כיום גם אצל נבחרי ציבור גם כאלו שאינם שומרים תורה ומצוות. כ"כ מכאן ניתן ללמוד את הנהוג לבקש ברכה מת"ח על כל העניינים החומריים של האדם.

- נותרה עדיין השאלה, מדוע ישנה חובה ליטול רשות מהסנהדרין בהחלטות מדיניות- צבאיות, בהם לכאורה אין להם כל הבנה. המהרש"א אומר שבכל נושא ונושא, בין בעניינים מדיניים ובין בענייני חול אחרים, וכ"ש בנושאים ציבוריים, ישנם מרכיבים בקבלת ההחלטות, שיש לתורה מה לומר בהם, בניגוד גמור להנחה הרווחת לפיה ענייני חול מנותקים לחלוטין מהתורה. ע"פ דבריו מובנים דברי החינוך, לפיהם ישנה מצוה להישמע לכל מה שת"ח אומרים, אפילו בעניינים שאינם תורניים מובהקים, משום שבכל נושא ישנו מרכיב תורני שיש לת"ח לחוות את דעתו עליו. ממילא למעשה אין כלל מחלוקת בינו לבין שאר הראשונים, משום שגם הוא מודה לכך שרק בנושאים שיש להם זיקה תורנית כלשהי, יש לת"ח לחוות את דעתם עליו. לכן מובן גם מדוע לא הביא כל מקור לדבריו. שהרי עצם החובה לציית לדבריהם בנושאי חול, הינה למעשה אותה החובה לציית להם בנושאים תורניים מובהקים, שגם בהם קיימים נושאים תורניים. מובן גם, מדוע ישנה תרעומת על כך שחזקיה לא הקשיב לת"ח שבדורו אפילו בנושא צבאי מובהק, כגון סתימת מי הגיחון. ניתן לומר שככל שהנושא נוגע לציבור ולא לפרט, לא ניתן להגדיר ולו נושא אחד שאין לו זיקה תורנית. מאידך גיסא מכיוון שהסיבה לחובת הציות לת"ח הינה בגלל הזיקה התורנית שיש לנושאים מעין אלו, אין חובה, ואף לא ראוי, לשאול ת"ח על נושאים פרטיים שבצורה מובהקת אין להם כל קשר לתורה, כגון האם לקנות דירה זו או אחרת וכדומה. בהחלט כפי שאמרנו לעיל, ניתן ואף רצוי לבקש ברכה מת"ח על מהלכים חומריים שאדם עושה לאורך חייו, אך לא לשאול את דעתם על מעשיו. בפרט, שכפי שנראה מעשים בכל יום, נוצר מצב של חילול ה', כאשר אנשים תולים את כל יהבם במה שאמר להם הרב או האדמו"ר, ולאחר מכן שלא צלח המהלך, מאשימים הם את תורת ישראל כולה בכישלונו.

- נראה שההבדל ביחס בין שאלה שעניינה תורני מובהק, לבין שאלה שיש רק להיוועץ בת"ח, אך עיקר השאלה הינו חול, הינה שאלת "מי בראש". בשאלות חול בנושאים כלכליים, צבאיים וכדומה, מי שבסופו של דבר מוביל את המהלך הינו אנשי המקצוע, הכלכלנים מדינאים ואנשי הצבא. במצבים אלו הסנהדרין מהווים רק כעין יועצים הלכתיים לאישור המהלך, בדיוק כמו שקיימים כיום יועצים משפטיים בכל משרדי הממשלה על שלל אגפיהם, כולל בצה"ל ושאר זרועות הרשות המבצעת במדינת ישראל. כך גם אומר בצורה מפורשת הרב קוליק בעניין היציאה למלחמה, בה ישנה רק חובת קבלת מעין יעוץ הלכתי מהסנהדרין, ע"מ לוודא שהיציאה למלחמה הינה מוסרית ואינה נוגדת את ההלכה, אך מי שמנהל את המערכה ואת קבלת ההחלטות הינו הדרג המדיני- המלך. לכן הלכות מלחמות ברמב"ם נקראים הלכות מלכים ומלחמותיהם. עקרון זה נראה גם מדרך קבלת ההחלטות ביציאה למלחמת רשות בזמנו של דוד המלך. ההיוועצות בסנהדרין, הייתה רק חלק מסבב ההתייעצויות הנדרשות בהחלטה לצאת למלחמה. לעומת זאת, כאשר מדובר בשאלה בנושא תורני מובהק, השאלה תהיה מופנית לת"ח בלבד, והם אלו שיובילו את המהלך בצורה מוחלטת ומפורשת. המודל המתבקש העולה לפי דברינו, הינו מה שמובא בדין תקנות הקהל, המהווה את אחד המקורות המרכזיים לתוקפם ההלכתי של חוקים המחוקקים בכנסת. הגמ' אומרת, שע"מ שיהיה תוקף לתקנות הקהל יש להיוועץ באיש חשוב שהוא, כפי שמובא בראשונים, ת"ח הממונה פרנס על הציבור. ע"פ דברינו מטרת ההתייעצות הינה ע"מ להבין מהם גבולות הגזרה התורניים בכל חוק ותקנה חדשים, ולוודא שלא יחרגו מגבולות אלו. הדבר דומה מאוד לקבלת האישור בתחומים שונים מיועצים משפטיים המצויים בכל מקום, אשר תפקידם לוודא שאין התנגדות משפטית למהלכים מסוימים אותם רוצים לקדם. ממילא יש לקדם מצב בו ת"ח ישבו בכל מקום בו ישנו יועץ משפטי, ויהיו שותפים בכל

החלטה שתתקבל ברמות השונות במדינת ישראל. באופן זה מדינת ישראל תקיים מצוות ועשית ככל אשר יורוך באופן שלם ומערכתי, ע"פ כל שיטות הראשונים הנ"ל, שכפי שהוכחנו, כולם מודים בחיוב ההישמעות לת"ח בנושאים שיש להם זיקה תורנית מסוימת, כפי שקיים בכל נושא ציבורי באשר הוא.